

УДК 39+930(477)(092)

Микола Козлов,
заступник завідувача секретаріату
Комітету Верховної Ради з питань свободи слова і ЗМІ

Сучасна вітчизняна історіографія етнографічно-фольклористичної діяльності Філарета Колесси

У статті розглядається питання дослідження в сучасній вітчизняній історіографії наукової спадщини відомого українського вченого Філарета Колесси як етнолога та фольклориста.

Ключові слова: Філарет Колесса, етнологія, етнографія, фольклористика, сучасна вітчизняна історіографія, Наукове товариство ім. Шевченка.

Окремим напрямом в історіографії проблеми етнографічно-фольклористичної діяльності Ф. Колесси є література сучасного періоду, до якої ми відносимо праці вітчизняних вчених, починаючи від 1991 року включно і до сьогодні. Нижня хронологічна межа літератури сучасного періоду обумовлюється часом здобуття Україною незалежності, що, у свою чергу, вплинуло на напрям наукових пошуків вітчизняних науковців. Література аналізованого періоду суттєво відрізняється від попередніх історіографічних шкіл, особливо від радянської літератури. Це, зокрема, пов'язане з відсутністю жорстких ідеологічних рамок, які були характерні для радянських вчених. Праці ж сучасного періоду визначаються плюралізмом думок та різними підходами вчених до висвітлення поставленої нами проблеми. Це логічний наслідок тих суспільно-політичних процесів, які були притаманні Україні після здобуття незалежності. Дослідженням проблеми етнографічно-фольклористичної спадщини Ф. Колесси в цей період займалися також колишні радянські вчені, проте з'явилася когорта дослідників нового покоління, які долучалися до цієї проблематики. Ці науковці через об'єктивні причини, пов'язані з формуванням їхнього наукового світогляду, по-різному оцінювали науковий доробок фольклориста. Якщо головним завданням колишніх радянських вчених було усунення попередніх марксистсько-ленінських підходів до висвітлення постаті Ф. Колесси, то нова когорта їхніх колег починає досліджувати творчість Ф. Колесси під різними кутами зору, роблячи при цьому подекуди досить оригінальні висновки.

Таким чином, зняття жорстких ідеологічних рамок та обмежень у науці після здобуття Україною незалежності призвело до переоцінки багатьох поглядів, що стосувалися наукової діяльності та наукової спадщини Ф. Колесси. Особливо яскраво ця тенденція простежується в працях колишніх радянських науковців, які з 1991 року суттєво змінюють свої оцінки його етнографічно-фольклористичної діяльності. Показовими у цьому плані є праці найвідомішої дослідниці цієї проблеми радянського періоду С. Грици. Вона однією з перших реагує на зміни в суспільстві та безпосередньо в 1991 році видає статтю про Ф. Колессу, присвячену 120-річчю від дня його народження, в якій висвітлює культурологічний напрям наукової діяльності вченого [1]. У працях С. Грици

сучасного періоду вже відсутні прояви марксистсько-ленінської ідеології, які мали місце в попередніх.

Вона також намагається комплексно вивчити методологію досліджень Ф. Колесси, яка вплинула на його наукові здобутки у сфері як фольклористики, так і філології та музикознавства, що призвело до створення ним вагомого доробку з історії української народної культури. Саме цей підхід, на думку дослідниці, допоміг науковцю скласти концепцію віршування українського народного фольклору та дослідити модель взаємодії літератури і народної творчості в історії української культури [1, с. 55]. С. Грица кардинально змінює свої погляди щодо питання оцінки наукової спадщини вченого, а також по-новому розглядає діяльність українських науковців, які раніше підпадали під визначення "буржуазних націоналістів". Про це дослідниця пише так: "Часи застою і заборон негативно позначились на долі значної частини його (Ф. Колесси — М. К.) праць з питань генези українського епосу та історії народної культури, в яких він солідаризувався з М. Грушевським, М. Драгомановим, В. Антоновичем. Праці Ф. Колесси було вилучено з широкого обігу, гальмувалося їх видрукування" [1, с. 55]. С. Грица у цей час за відсутності ідеологічного тиску має можливість вільно висловлювати свої погляди щодо формування наукового світогляду Ф. Колесси, що, на її думку, відбувалось у середовищі Наукового товариства ім. Шевченка. У цій статті дослідниця повторює багато своїх попередніх положень щодо вивчення Ф. Колессою українських народних дум та інших здобутків у галузі фольклористики. Справедливості заради зазначимо, що вони подавалися в незмінному вигляді з періоду радянської історіографії, оскільки містили правильні оцінки та висновки, що не втрачали своєї важливості і в сучасний період, а це є великим здобутком С. Грици, яка змогла за жорстких умов радянської науки подавати власні об'єктивні оцінки творчості Ф. Колесси, які актуальні й сьогодні.

До 120-річного ювілею з дня народження Філарета Михайловича була присвячена також стаття Я. Пилинського, який характеризує вченого як фольклориста, музикознавця та етнографа [2]. Публікація носить переважно характер опису життєвого та творчого шляху науковця, починаючи від народження, її автор зупиняється на важливих етапах становлення Ф. Колесси як вченого, хоча досить поверхнево описує його здобутки в галузі етнографії та фольклористики, але подає низку влучних оцінок його творчості. Це на-

самперед стосується оцінки значення фольклору в аспекті формування та відбиття української національної самосвідомості. Про це Я. Пилинський говорить так: "Колесса вважав фольклор одним з найважливіших компонентів національної самобутності народу, пов'язував його особливості з історичним та культурним розвитком нації" [2, с. 38]. Автор також наголошує на деяких наукових висновках Ф. Колесси, які за доби радянської влади вважалися ідейно не витриманими, хоча насправді відповідають дійсності. Зокрема, Я. Пилинський виправдовує погляди вченого на ранні етапи історичного розвитку і становлення українського народу разом з його поглядами на козаччину, які засуджувалися радянською владою та вважалися помилковими. Особливо це стосується оцінки культурних і державницьких надбань Київської Русі як етапу розвитку культури та державності саме українського народу, а не російського. Якщо ж оцінювати аналізовану статтю в цілому, то вона не привнесла чогось нового в плані детального вивчення етнографічно-фольклористичної діяльності Ф. Колесси, але є однією з перших праць з цієї проблематики, яка відходить від жорстких канонів радянської науки та містить науково обґрунтовані концептуальні оцінки творчості українського вченого.

Проблема етнографічно-фольклористичної діяльності Ф. Колесси в цей період частково висвітлюється в узагальнюючих працях, які стосуються діяльності Наукового товариства ім. Шевченка в розділах, присвячених вивченню діяльності Етнографічної комісії цієї наукової організації. До такого типу праць можна віднести дослідження Р. Кучера [3], М. Люзняк [4] та збірку праць з історії Наукового товариства ім. Шевченка [5], в яких лише побіжно згадується діяльність Ф. Колесси як етнографа і фольклориста. Автори в загальних рисах висвітлюють діяльність вченого в контексті роботи Етнографічної комісії, а тому такі праці, як правило, не містять детальної інформації щодо поставленої нами проблеми.

Важливим джерелом для нашого дослідження, яке розкриває раніше майже не вивчений аспект творчості Ф. Колесси, пов'язаний з його діяльністю як етнографа та фольклориста в Науковому товаристві ім. Шевченка, є серія статей Р. Кирчіва, які вийшли в середині — другій половині 90-х років ХХ століття [6—8]. Автор дослідив участь Ф. Колесси у формуванні інструктивно-методичних матеріалів Етнографічною комісією зазначеної наукової інституції, які "відіграли надзвичайно важливу роль не тільки в активізації збирацької народознавчої роботи, залученні до неї багатьох інтелігентних людей на місцях, у тому числі непоодиноких письменних селян, а й виробленні, уніфікації та утвердженні наукових засад запису й опису реалій традиційно-побутової культури" [7, с. 214]. Крім того, автор відзначає велику заслугу вченого в теоретичному розробленні питань, пов'язаних з аналізом фольклору — "атрибуцію фольклорності текстів і відокремлення від них творів ненародного походження, різних підробок і фальсифікатів" [7, с. 215]. Тому, як зазначає Р. Кирчів, розроблене за участю Ф. Колесси "визначення наукових критеріїв фольклорного і нефольклорного на рівні пісенних новотворів і досі залишається неперевершеним у нашій фольклористиці і, здається, не тільки в нашій" [7, с. 215]. Автор відзначає ґрунтовну теоретичну підготовку та широке коло наукових зацікавлень вченого, в якому "добре поєднався фольклорист-практик, польовий дослідник-збирач й ерудований дослідник-філолог та етномузиколог" [8]. Згідно з Р. Кирчівим, "пильна увага до збирання творів усної народної творчості, до польового етапу фольклористичної праці — один з основних концептуальних постулатів, на яких наголошував Ф. Колесса, говорячи про першочергові завдання і потреби розвитку української науки про фольклор" [8, с. 210]. З цим не можна не погодитись,

оскільки точність фіксації етнографічного матеріалу є пріоритетним завданням у роботі сучасних етнологів. Такий підхід значно підвищує наукову цінність праць Ф. Колесси. Р. Кирчів піддає критиці дослідження радянських вчених, які закидали Філарету Михайловичу перебільшення індивідуального начала у фольклорній творчості, так само як і протиставлення вченого так званій буржуазній фольклористиці разом з приписуванням йому прагнення засвоєння марксистської методології радянської науки. Автор в аналізованому питанні робить досить аргументований висновок про те, що "насправді, Ф. Колесса і сьогодні може послужити нам прикладом глибокого знання і опанування всього того, що робилося в теорії і практиці сучасної йому європейської фольклористики", і як наслідок вчений "не боровся з нею, не наслідував сліпо ті чи інші методи і школи, а ... творчо використовував її кращі досягнення, те, що було потрібно для розвитку української науки про усну народну словесність" [8, с. 213]. Таким чином, праці Р. Кирчіва періоду незалежності України є дуже важливими з точки зору висвітлення ним принципових питань, що стосуються розроблення Ф. Колессою теоретично-методологічних платформ проведення етнографічних та фольклористичних досліджень. Комплексність оцінок творчості вченого багато в чому пояснюється оригінальним на той час підходом, який характеризувався намаганням висвітлити етнографічно-фольклористичну спадщину вченого в контексті діяльності Наукового товариства ім. Шевченка.

Наступним етапом у вивченні наукової діяльності Ф. Колесси стали дисертаційні дослідження, які торкалися аналізованої проблеми. Тут варто відзначити, що на сьогодні немає жодного дисертаційного дослідження, яке б вийшло після здобуття Україною незалежності та було присвячене безпосередньо творчості Ф. Колесси. Тим більше, що відсутні дисертаційні дослідження з цієї проблеми, які б подавали інформацію про вченого з позицій етнологічної науки.

Першим із дисертаційних досліджень сучасного періоду, яке було захищене в 1997 році за спеціальністю "Фольклористика" та торкалося наукової діяльності Ф. Колесси, стала дисертація Я. Гарасима "Культурно-історична школа в історії української фольклористики" [9], яка була покладена в основу його монографії (вийшла двома роками пізніше) [10], а також виданого у 2009 році навчального посібника на цю тему [11]. Названі дослідження є спробою заповнення "білої плями" у вивченні методологічної основи діяльності українських етнографів та фольклористів. Ці праці присвячено вивченню методологічної доктрини української культурно-історичної школи на основі аналізу фольклористичної спадщини її adeptів. Простежено два етапи еволюції цієї школи: романтичний (основні представники — М. Максимович, О. Бодянский, П. Куліш, М. Костомаров) і позитивістичний (у значній частині своїх праць з фольклору — М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський). Підсумком до аналізу досліджень Я. Гарасима в аспекті висвітлення ним етнографічно-фольклористичної спадщини Ф. Колесси може бути висновок про українського вченого як талановитого представника культурно-історичної школи, який "ефективно застосовував у своїх дослідженнях фольклору загалом — та зв'язків народної творчості з писемною зокрема — методологічні орієнтири культурно-історичної школи" [11, с. 267]. Таким чином, можна говорити про те, що Я. Гарасим залишив помітний слід у вивченні діяльності Ф. Колесси як етнографа та фольклориста. Але, незважаючи на це, висвітлення поглядів вченого у працях Я. Гарасима носить інколи несистематизований характер, що зрозуміло і пояснюється специфікою цих праць, предметом яких була не сама постать вченого, а культурно-історична школа в українській фольклористиці.

Наступним кроком у дослідженні етнографічної діяльності Ф. Колесси стало дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук О. Сапеляк на тему: "Українська етнографія в діяльності Наукового Товариства ім. Шевченка (1898—1939)" [12]. Дисертація послужила основою монографії "Етнографічні студії в Науковому Товаристві ім. Шевченка (1898—1939)", яка вийшла в 2000 році [13]. Зазначена праця найбільше відповідає визначеному нами підходу до висвітлення наукової спадщини Ф. Колесси, оскільки О. Сапеляк у процесі дослідження етнографічної діяльності Наукового товариства ім. Шевченка розглянула етнографічні досягнення вченого. Поряд з біографічними даними про нього дослідниця розглядає етнографічні прийоми роботи науковця та його погляди як на етнографію в цілому, так і методологічні підходи до опрацювання та видання етнографічних матеріалів. Так, зокрема, О. Сапеляк наголошує на вимозі Ф. Колесси до членів Наукового товариства ім. Шевченка ґрунтовно вивчати літературу з тих проблем, які є предметом наукових пошуків вчених, але потім видавати власні дослідження. В іншому разі вчений не рекомендував відповідні праці до друку [13, с. 120]. Ознаками праць Ф. Колесси, згідно з О. Сапеляк, є їхня повнота і синтез як метод досліджень. Вона відзначає, що науковець, оцінюючи етнографічні праці інших вчених, високо оцінював лише ті з них, які інформували про техніку збирання матеріалу, тобто були в теоретичному плані розроблені та мали відповідний науковий інструментарій, що якісно позначалось на результатах наукових пошуків [13, с. 40]. Але потрібно відзначити і певні слабкі сторони монографії О. Сапеляк саме для висвітлення поставленої нами проблеми. Насамперед потрібно наголосити на тому, що, незважаючи на правильну та послідовну позицію дослідниці щодо проблеми висвітлення етнографічно-фольклористичної діяльності Ф. Колесси, вона, на нашу думку, відводить мало місця для аналізу наукової спадщини вченого. Крім того, інформація про нього розпорошена по тексті праці та знаходиться у різних розділах, що заважає комплексній оцінці етнографічного доробку вченого. Але ці недоліки аж ніяк не применшують наукової цінності дослідження О. Сапеляк та пояснюються тим, що її метою було комплексне висвітлення етнографічної діяльності Наукового товариства ім. Шевченка, а не Ф. Колесси як члена цієї наукової інституції.

XXI століття стало також плідним для вже згадуваної нами С. Грици — найбільшої дослідниці етнографічно-фольклористичної діяльності. У 2000 році вона видала працю "Фольклор у просторі та часі. Вибрані статті" [14], в якій наголосила на тому, що лише з кінця XIX століття стало можливим вивчення музичного стилю дум завдяки збирацькій роботі Ф. Колесси та його працям з музичного стилю дум [14, с. 111]. Аналізуючи питання спільності мелодичних типів слов'янського фольклору Карпат, С. Грица зазначає, що Ф. Колесса у своїх працях про музичний фольклор Карпатського регіону запропонував порівняльну схему дослідження неслов'янських та слов'янських пісень цієї території. Це, як вона наголошує, дає змогу розкрити "проблеми міжнародних культурних взаємин" [14, с. 22]. Вчений, відповідно до поглядів С. Грици, довів тісну генетичну спорідненість та зв'язок жителів гірських регіонів України, Чехії, Словаччини та Польщі з фольклором їхніх народів. Так, у найдавніших нашаруваннях пісенна творчість українців Карпат за своїм стилем єдина із загальноукраїнським фольклором. Розбіжності можна простежити "в пізніших верствах, які носять на собі ознаки впливу західних та південних сусідів" [14, с. 23].

Досліджуючи народний епос, зокрема такий його різновид, як думи, та виникнення і розвиток кобзарства,

С. Грица наголошує на розбіжностях в історіографії в питанні щодо початку формування кобзарства. Вона зауважує, що Ф. Колесса вважав кобзарів вихідцями з козацтва. Думи вони створювали під свіжим враженням від подій [14, с. 106]. Цю думку поділяє переважна більшість сучасних дослідників. У цілому ж це збірка статей, написаних раніше, до 1999 року включно, тому багато питань, що стосувалися етнографічно-фольклористичної діяльності Ф. Колесси, були повтором попередніх наукових висновків С. Грици. Але це видання мало й сильні сторони — це, по-перше, систематизований виклад дослідницею своїх попередніх напрацювань в одній збірці, а, по-друге, творче опрацювання попередніх досліджень, метою якого було усунення нашарувань радянської науки, які в ті часи були невід'ємною складовою будь-яких подібних наукових студій.

Продовженням попередньої праці С. Грици у цьому напрямі стала наступна збірка під назвою "Українська фольклористика XIX — початку XX століття і музичний фольклор: нарис" [15], яка стосовно висвітлення наукової спадщини Ф. Колесси була, по суті, також повторенням попередніх висновків, поданих у дещо видозміненому вигляді, що було пов'язано з творчим опрацюванням попередніх статей дослідниці. Тому ми не будемо детально зупинятися на цій праці, так як і на наступному дослідженні С. Грици "Трансмісія фольклорної традиції. Етномузикологічні розвідки" [16], оскільки вони фактично узагальнювали всі попередні наукові дослідження вченої. Метою цього узагальнення було створення популярної праці у вигляді посібника для фольклористів, студентів та викладачів вищих навчальних закладів.

Таким чином, у цих виданнях хоча і немає нових фактів щодо етнографічно-фольклористичної діяльності Філарета Колесси, але інформація про українського вченого подається у систематизованому та творчо опрацьованому вигляді, що серйозно вплинуло на популяризацію знань про Філарета Михайловича. Крім того, С. Грица, створивши власний варіант посібника з історії української фольклористики з дуже сильною теоретико-методологічною частиною, назавжди вписала Ф. Колессу в цей контекст, показавши його як талановитого вченого-етнографа та фольклориста. Однак недоліком праць С. Грици саме для нашого дослідження є їхній домінуючий музикознавчий та мистецтвознавчий аспект, який великою мірою перекривав наукові здобутки Ф. Колесси в галузі етнографії та фольклористики.

В останнє десятиріччя до вивчення наукової діяльності Ф. Колесси долучилася Л. Кияновська, яка в 2000 році захистила докторську дисертацію за спеціальністю "Мистецтвознавство" [17], основні ідеї якої були викладені в серії праць дослідниці на зазначену тематику. Але вони лише опосередковано торкаються етнографічно-фольклористичної спадщини вченого, оскільки головною темою досліджень Л. Кияновської була галицька музична культура [18, 19] та композиторська діяльність сина Ф. Колесси — М. Колесси [20]. Тому в працях дослідниці переважно містяться лише розрізнені згадки про Ф. Колессу, суть яких зводилась до того, що вчений "обґрунтував засади українського фольклору науково, а син перевтілював їх творчо" [18, с. 245].

Найбільш важливим для вивчення поставленої нами проблеми є дисертаційне дослідження О. Шутак, яке вийшло в 2003 році та стосувалося безпосередньо етнографічно-фольклористичної діяльності Ф. Колесси, про що говорить сама назва дисертації: "Фольклористична думка в Галичині 20—30 років XX століття (К. Сосенко, Ф. Колесса, І. Свенціцький)" [21]. У цьому дослідженні цілий розділ присвячений методології етнографічно-фольклористичних досліджень Ф. Колесси, який включає аналіз теоретичних розвідок вченого, його критичні огляди та рецензії тогочасних вітчиз-

няних і зарубіжних фольклористичних праць, а також дослідження українських народних дум [21, арк. 54—113]. На сьогодні дослідження О. Шутак є найгрунтовнішим у плані аналізу етнографічно-фольклористичної діяльності Ф. Колесси. Але, незважаючи на ґрунтовність цієї праці, вона не комплексна й не присвячена безпосередньо науковій спадщині вченого: діяльність Ф. Колесси тут виступає як частина предметного поля поставленої дисертанткою проблеми. Крім того, дисертація захищалася на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук, тому перспективним напрямом наукових пошуків залишається саме етнографічна діяльність Ф. Колесси.

На початку XXI століття завдяки Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії ім. М. Т. Рильського НАН України історіографія української фольклористики поповнилася двома виданнями: монографією М. Дмитренка "Українська фольклористика другої половини XIX ст.: школи, постаті, проблеми", що побачила світ 2004 року [22]. У цій праці висвітлено особливості формування та розвитку академічних наукових шкіл в українській фольклористиці та визначено внесок видатних учених, у тому числі й Ф. Колесси, у цю справу. Автор, розглядаючи концептуальні засади фольклористики, зазначає, що український фольклорист-музикознавець Ф. Колесса плідно використовував підхід до усної традиції О. Потебні, який наголошував, що для історії і теорії народної поезії необхідна якомога більша кількість варіантів, вихоплених із течії у можливій конкретності і точності [22, с. 282]. М. Дмитренко вважає Ф. Колессу разом з П. Житецьким, М. Сумцовим, І. Франком, О. Білецьким та іншими представником психологічної школи в українській фольклористиці, засновником якої, на думку автора, є О. Потебня [22, с. 362]. Згідно поглядів М. Дмитренка, Ф. Колесса як представник психологічної школи, "вивчаючи відображення спільних психічних законів і закономірностей духовного життя людства на основі мови, магії, ритуалів, обрядів, звичаїв, фольклорної творчості", з'ясовував "еволюцію світогляду людей і народів, психологію творчості, шляхи самореалізації особистості через мовну, комунікативну та колективно-творчу діяльність як спосіб входження до ширшої спільноти — народу і людства" [22, с. 363]. Таке твердження, на нашу думку, не є науково обґрунтованим та насправді не відповідає дійсності, оскільки головною ознакою творчості вченого є комплексність у використанні методологічних прийомів різних шкіл для вирішення конкретних поставлених завдань. Позиція ж М. Дмитренка у цьому питанні базується на переконанні, що вагомі напрацювання Ф. Колесси як одного з послідовників О. Потебні ще не стали повноцінним надбунком сучасної фольклористики [22, с. 365]. Децю пізніше свої погляди щодо етнографічно-фольклористичної діяльності Ф. Колесси М. Дмитренко фактично повторив у своєму дисертаційному дослідженні на тему: "Українська фольклористика другої половини XIX століття: методологічний дискурс" [23].

Важливою подією в цей період став вихід у світ збірки матеріалів про родину Колесів з нагоди 130-річчя від дня народження Ф. Колесси та 100-річчя від дня народження М. Колесси, які були підготовлені кафедрою української фольклористики ім. академіка Ф. Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка [24]. Збірка матеріалів розпочинається зі вступної статті відомої представниці родини Колесів професора Львівської музичної академії ім. М. Лисенка К. Колесси, яка окреслила, в тому числі, й основні аспекти становлення Ф. Колесси як фольклориста, музикознавця та етнографа [25]. Статті, вміщені у зазначеній збірці, по-новому оцінюють його заслуги в галузі фольклористики та етнографії, показують нові підходи до висвітлення наукової спадщини вченого, демонструючи при цьому

актуальність і важливість його поглядів для сучасних дослідників усної творчості українського народу. Це має спонукати вчених до нових наукових пошуків у тих напрямках дослідження українського фольклору, які у свій час започаткував Ф. Колесса, а це, у свою чергу, неможливо без подальшого вивчення його творчої спадщини в галузі етнографії та фольклористики. Як зазначають у вступі самі автори збірки, "такі розвідки свідчать про те, що у колессезнавстві є ціла низка актуальних наукових проблем, на яких могли б зосередитися майбутні дослідники" [26].

Останнім дисертаційним дослідженням сучасного періоду, яке частково торкалося етнографічної спадщини Ф. Колесси, стало підготовлене М. Хаєм під назвою "Музично-інструментальна культура українців (фольклорна традиція)" [27], якому передувало видання однойменної монографії, що містила основні положення дисертації [28]. Важливим є те, що автор торкається теоретичних проблем, пов'язаних із визначенням таких термінів, як "музична фольклористика", "музична етнографія", "музична етнологія", "музична антропологія", "етномузикологія", "етномузикознавство", зазначаючи при цьому, що Ф. Колесса у своїх працях вживав переважно терміни "музична етнографія" та "музична фольклористика", вважаючи їх синонімічними [28, с. 15], а це багато говорить про теоретичні погляди вченого на етнографію та фольклористику. Загалом же М. Хай оцінює наукову спадщину Ф. Колесси з позицій мистецтвознавства та музикознавства, про що свідчить окремий підрозділ його праці "Філарет Колесса — транскриптолог і дослідник традиційної інструментальної музики українців" [28, с. 54—62]. Основним же предметом власних наукових пошуків автор визначає "його діяльність як неперевершеного для свого часу транскриптора й дослідника саме інструментальної музики українців", яка "довгий час висвітлювалася вкрай недостатньо і наче якось "несміливо" [28, с. 54]. Але поряд із висвітленням поставленої М. Хаєм проблеми в праці містяться відомості суто етнографічного характеру, які стосуються участі Ф. Колесси в етнографічних експедиціях.

Лідером у питанні вивчення етнографічно-фольклористичної спадщини Ф. Колесси є кафедра, названа на честь вченого кафедрою української фольклористики імені академіка Ф. Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка, яка була заснована 1939 року. Восени 2007 року на ній було започатковано Колессівські читання, інформацію про які (резюме виступів та програму) можна знайти на сайті названого навчального закладу. Так, 9—10 жовтня 2008 року були проведені Другі Колессівські читання, приурочені сторіччю експедиції Ф. Колесси на Наддніпрянську Україну для запису кобзарського та лірницького репертуару влітку 1908 року. Проблематика конференції пов'язана з відзначенням цієї визначної в історії української фольклористики події, а також з актуальними проблемами сучасної фольклористики загалом. На сайті кафедри можна також знайти резюме виступів та програму міжнародної наукової конференції, присвяченої 70-річчю кафедри української фольклористики імені Ф. Колесси у Львівському університеті, яка проходила 15—17 жовтня 2009 року у Львові, в якій уміщено матеріали, що стосуються різних аспектів етнографічно-фольклористичної діяльності вченого [29]. Разом з тим, вже зараз анонсується проведення цієї кафедрою 20—22 жовтня 2011 року в рамках відзначення Днів Львівського університету (до 350-річчя з часу заснування) наукової конференції "Родина Колесів — спадкоємність науковомистецьких традицій (до 140-річчя з дня народження Філарета Колесси)" у форматі Колессівських читань.

Показовим є те, що згідно з Постановою Президії НАН України від 1997 року було засновано премію імені Ф. Ко-

лесси, яка відповідно до документа під назвою "Про затвердження оновленого Положення про премії НАН України імені видатних учених України" № 206 від 11.07.2007 присуджується раз на два роки за видатні наукові роботи в галузі української фольклористики, етнології, народознавства та музикології. Варто відзначити також, що в 1999 році цю премію отримала найвідоміша дослідниця творчості Ф. Колесси С. Грица.

Таким чином, аналіз історіографії сучасного періоду, яка стосується етнографічно-фольклористичної діяльності Ф. Колесси, свідчить про новий сплеск інтересу до наукової спадщини вченого після здобуття Україною незалежності. Праці цього періоду суттєво відрізняються від досліджень радянських вчених не лише відсутністю ідеологічних штампів, а й принципово новим баченням деяких проблем, які відповідно до вимог радянської науки не могли бути висвітлені об'єктивно. Це стосується питання присутності у творчості Ф. Колесси ідей діалектичного матеріалізму, дослідження ним теми "дружби слов'янських народів", періодизації історії України, ставлення Ф. Колесси до вчених, які потрапили в радянський період під визначення "буржуазний націоналіст" (М. Грушевський та інші), висвітлення науковцем проблеми співвідношення індивідуального і колективного у фольклорі, проблеми залучення Ф. Колессою методологічних прийомів інших етнографічних шкіл ("буржуазних" за радянською термінологією), а також інших проблем, які по-різному оцінювалися радянськими і сучасними дослідниками. Тобто нині формується нове бачення тих "недоліків" і "незрілості поглядів вченого", які були характерними для вчених радянського періоду. У цьому контексті постає також інша проблема — переоцінка колишніми радянськими вченими поглядів після 1991 року, що було особливо актуальним у перші роки існування України як незалежної держави. У цей період науковці вперше вільно висловлювати свої погляди, що відбилося на науковій цінності праць про етнографічні та фольклористичні студії Ф. Колесси. Колишні радянські вчені отримали можливість усунути ідеологічні нашарування минулого, без яких тогочасна наука було неможливою, шляхом перевидання своїх праць без обов'язкової марксистсько-ленінської методології.

Список використаної літератури

1. Грица С. Культурологічні спрямування в науковій діяльності Філарета Колесси / С. Грица // Слово і час. — 1991. — № 7. — С. 55—59.
2. Пилинський Я. М. Видатний фольклорист і народознавець України : (до 120-річчя з дня народж. Філарета Колесси) / Я. М. Пилинський // Українська мова і література в школі. — 1991. — № 7. — С. 37—40.
3. Кучер Р. Наукове Товариство ім. Шевченка / Р. Кучер. — К. : Наук. думка, 1992. — 112 с.
4. Люзяк М. Діяльність вчених Наукового товариства імені Т. Шевченка: складним шляхом до "Вільної наукової праці рідною мовою" (кін. XIX — поч. XX ст.) / М. Люзяк. — Львів : Атлас, 1999. — 35 с.
5. З історії Наукового товариства імені Шевченка // Збірка доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій у Львові. — Львів, 1997. — 321 с.
6. Кирчів Р. Становлення і розвиток української етнографії / Р. Кирчів // Етнографія України : [навч. посібник для студентів іст. фак. вузів] / за ред. С. Макарчука. — Львів, 1994. — С. 13—25.
7. Кирчів Р. Текстологічні публікації фольклорних і етнографічних матеріалів у виданнях НТШ / Р. Кирчів // Народознавчі зошити. — 1996. — № 4. — С. 215—219.
8. Кирчів Р. Концептуальні засади розвитку української фольклористики в працях Ф. Колесси / Р. Кирчів // Народознавчі зошити. — 1997. — № 4. — С. 209—213.
9. Гарасим Я. І. Культурно-історична школа в історії української фольклористики : дис. ... канд. філол. наук / Ярослав Іванович Гарасим ; Львів. держ. ун-т ім. І. Я. Франка. — Львів, 1997. — 196 арк.
10. Гарасим Я. І. Культурно-історична школа в українській фольклористичній / Я. І. Гарасим. — Л. : Львів. держ. ун-т ім. Івана Франка, 1999. — 144 с.
11. Гарасим Я. І. Нариси до історії української фольклористики : навч. посіб. / Я. І. Гарасим, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Філол. ф-т. — К. : Знання, 2009. — 301 с.
12. Сапеляк О. А. Українська етнографія в діяльності Наукового Товариства ім. Шевченка (1898—1939 рр.) : дис. ... канд. іст. наук / Оксана Адамівна Сапеляк ; НАН України, Ін-т народознав. — [Львів, 1998]. — 175 арк.
13. Сапеляк О. А. Етнографічні студії в Науковому Товаристві ім. Шевченка (1898—1939) / О. А. Сапеляк ; НАН України,
14. Грица С. Й. Фольклор у просторі та часі : вибрані статті / С. Й. Грица. — Тернопіль : Астон, 2000. — 228 с.
15. Грица С. Й. Українська фольклористика XIX — початку XX століття і музичний фольклор : нарис / С. Й. Грица ; Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. — К. ; Тернопіль : Астон, 2007. — 152 с.
16. Грица С. Й. Трансмісія фольклорної традиції : етномузикол. розвідки / С. Й. Грица ; НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. — К. ; Тернопіль : Астон, 2002. — 236 с.
17. Кияновська Л. О. Стильова еволюція галицької музичної культури XIX—XX ст. : дис. ... д-ра мистецтвознавства / Любов Олександрівна Кияновська ; Нац. муз. акад. ім. П. І. Чайковського. — К., 2000. — 420 арк.
18. Кияновська Л. О. Стильова еволюція галицької музичної культури XIX—XX ст. / Л. О. Кияновська. — Тернопіль : Астон, 2000. — 239 с.
19. Кияновська Л. О. Галицька музична культура XIX—XX ст. / Л. О. Кияновська. — Чернівці : Книги-XXI, 2007. — 424 с.
20. Кияновська Л. Син століття. Микола Колесса в українській культурі XX віку / Л. Кияновська. — Львів : [б. в.], 2003. — 294 с.
21. Шутак О. С. Фольклористична думка в Галичині 20—30 років XX століття (К. Сосенко, Ф. Колесса, І. Свенціцький) : дис. ... канд. філол. наук / Олеся Степанівна Шутак ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. — Львів, 2003. — 186 арк.
22. Дмитренко М. К. Українська фольклористика другої половини XIX століття: школи, постаті, проблеми : монографія / М. К. Дмитренко ; НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, Від. фольклористики. — К. : Сталь, 2004. — 384 с.
23. Дмитренко М. К. Українська фольклористика другої половини XIX століття: методологічний дискурс : дис. ... д-ра філол. наук / Микола Костянтинівич Дмитренко ; НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. — К., 2006. — 373 арк.
24. Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця XIX—XX століття : з нагоди 130-річчя від дня народження Філарета Колесси та 100-річчя від дня народження Миколи Колесси : зб. наук. пр. та матеріалів / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка ; [редкол.: В. Івашків (відп. ред.) та ін. ; упоряд.: А. Вовчак, І. Довгалюк]. — Львів : [б. в.], 2005. — 472 с. — (Серія: "Українська філологія: школи, постаті, проблеми"; вип. 5).
25. Колесса К. Колесси у скриптах історії (від джерел до звершень) / К. Колесса // Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця XIX—XX століття : з нагоди 130-річчя від дня народження Філарета Колесси та 100-річчя від дня народження Миколи Колесси : зб. наук. пр. та матеріалів. — Львів, 2005. — С. 19—28.
26. Від редколегії // Там само. — С. 6.
27. Хай М. Й. Музично-інструментальна культура українців (фольклорна традиція) : дис. ... д-ра мистецтвознавства / Хай Михайло Йосипович ; Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. — К., 2008. — 619 арк.
28. Хай М. Й. Музично-інструментальна культура українців : (фольклорна традиція) : монографія / М. Й. Хай ; Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Нац. муз. акад. України ім. П. Чайковського. — К. ; Дрогобич : Коло, 2007. — 543 с.
29. Міжнародна наукова конференція : до 70-річчя кафедри української фольклористики імені Філарета Колесси у Львівському університеті (Львів, 15—17 жовтня 2009 року) // Львівський

національний університет імені Івана Франка, Кафедра фольклору й етнографії, Кафедра української фольклористики імені академіка Філарета Колесси. — Режим доступу: http://www.franko.lviv.ua/faculty/Philol/www/kafedra_folklore/Prohrama_kafedri_70.htm. — Назва з екрана.

В статье рассматривается вопрос исследования в современной отечественной историографии научного насле-

дия известного украинского ученого Филарета Колессы как этнолога и фольклориста.

The article is devoted to the problem of research in modern domestic historiography of scientific inheritance of the famous Ukrainian scientist Filaret Kolessa as an ethnologist and specialist in folklore.

Надійшла в редакцію 15 квітня 2011 року